

textum esse corruptum, et legendum esse *λόγον* pro *ἔλεον*, id est, *eloquium*, sive *verbum*, pro *sanctum*. Sed cum antiqui Patres, Hilarius, Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus et alii in Comment. et ipse S. Hieronymus in epist. ad *Suniam* et *Fretellam*, ex græco legant, *sanctum tuum*, non facile adducor, ut credam textum græcum esse corruptum. Existimo igitur sic textum hebraicum cum græco et latino esse concordandum, ut per *sanctum tuum* intelligamus Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum, ut S. Hieronymus admonet loco citato epist. ad *Suniam* et *Fretellam*. Ipse enim est verbum Dei, ut dicitur in hebraico codice, et est sanctus Dei, ut dicitur in græco et latino; neque refert quod in græco *sanctum* sit generis neutri; nam angelus quoque Gabriel, *Luc. 1.* dixit: « Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. » Dicitur autem Filius Dei *sanctum* absolute, quia res est sanctissima, neque est in celo, vel in terra aliquid eo sanctius. His ita constitutis, sensus versiculi erit: « Confiabor nomini tuo super misericordia tua et veritate tua, » id est, hæc erit materia canticorum meorum: in toto corde laudabo te super magna illa misericordia tua, et fidelitate tua qua, sicut promisisti patribus, misertus generis humani, « magnificasti » Christum tuum, qui est « Verbum tuum et sanctum tuum, super omne nomen, » quia dedisti illi nomen, quod est super omne nomen. Nam hoc facto misertus es generi humani misericordia prorsus ineffabili, et ab omnibus in æternum prædicanda, cum genus humanum depressum per peccatum usque ad inferos, exaltaveris in Christo super omnes celos et super omnes res creatas; et sic implevisi cumulatifissime veritatem tuam, qua promissis tuis stare solitus es. Quia vero in hebræo non est absolute, *super omne nomen*, sed, *super omne nomen tuum*, dupliciter potest accipi *nomen Dei*. Primo, pro potentia et gloria, quam Deus communicare solet cum creaturis; et tunc sensus est: « Magnificasti » filium tuum « super omne nomen tuum, » id est, super omnem potentiam et gloriam quam alii a te acceperunt, quod est idem cum illo: « Dedit ei nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur. » Secundo, ut nomen *Dei* accipiatur pro fama et gloria, que redundant ex operibus Dei, et tunc sensus est: « Magnificasti » filium tuum « super omne nomen tuum, » id est, ex nullo alio opere acquisivisti majus nomen, famam et gloriam, quam ex glorificatione Filii tui.

Ver. 1. 4. IN QUACUMQUE DIE INVOCAVERO TE, EXAUDI ME: MULTIPLICABIS IN ANIMA MEA VIRTUTEM.

Ex eo quod « magnificasti sanctum tuum, » confidenter peto ut semper per illum advocatum nostrum exaudias me, « in quacumque die, » id est, quocumque tempore, « invocavero te; » ille enim dixit: « Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. » « Multiplicabis in anima

mea virtutem. » Hoc autem est quod peto invocans te, ut multiplices, sive dilates, ut proprie sonat vox hebraica, non annos vite corpori meo, aut opes, aut filios, aut alia ejusmodi, sed « virtutem in anima mea, » id est, robore animam meam (virtus enim hoc loco *robur* significat, ut vox hebraica et græca demonstrant), ut resistam cupiditatibus, ut tolerem patienter adversa, ut ambularem sine fatione in via justitie, ut vim inferam regno celorum, ut ad eum, quem magnificasti, aliquando perveniam.

5. CONFITEANTUR TIBI, DOMINE, OMNES REGES TERRÆ, QUIA AUDIERUNT OMNIA VERBA ORIS TUI.

Quemadmodum paulo ante dixit: « Magnificasti sanctum tuum, » prædicens futurum per verbum præteriti temporis, quoniam videbat spiritum rem futuram, quasi presentem, vel præteritam more prophætico: sic nunc prædicit futuram conversionem gentium per modum imperantis. « Confiteantur, » id est, magnificatio sancto tuo per resurrectionem et ascensionem ejus, confitebuntur tibi confessionem laudis omnes reges terræ, quoniam per Apostolorum prædicationem « audierunt omnia verba oris tui, » id est, quidquid mundo revelare dignatus es per Prophetas et Apostolos tuos; que « verba oris Domini » antea in sola Judea erant, ut dicit Apostolus *Rom. 10*: « Illis tradita sunt eloquia Dei; » sed postea per Apostolos audierunt omnes reges et omnes populi terræ: nam « in omnem terram exivit sonus eorum. »

6. ET GARRANT IN VIS DOMINI, QUONIAM MAGNA EST GLORIA DOMINI.

Pergit Propheta explicare mysterium vocationis gentium: « Et garrant, inquit, in vis Domini, » id est, ambulabunt reges et eorum populi « in vis Domini, » que sunt misericordia et veritas: istis enim visus Deus ad nos descendit, et nos ad illum ascendimus; ille misericorditer condonando peccata penitentium, et juste puniendo impenitentes, et coronando justos; nos misericorditer condonando peccata proximorum, et juste cum omnibus conversando, atque Deo et proximo reddendo quod debemus: ambulat autem non inviti et mestri, sed læti et volentes cantando, « quoniam magna est gloria Domini. » Cognoscent enim et admirabuntur quotidie magis ac magis, quam magna Dominus fecerit, et que magnifice glorificaverit Christum suum, caput nostrum, et que sint divitiæ gloriæ hereditatis ejus in Sanctos.

7. QUONIAM EXCELSUS DOMINUS, ET HUMILIA RESPICIIT, ET ALTA A LONGE COGNOSCIIT.

Hæc est magna gloria Domini, quod cum excelsus, imo altissimus sit natura, dignitate, potentia, sapientia, imperio, tamen « humilia » de proximo « respiciit, » quoniam ad humiles descendit: et vere in filio suo in terris visus est, et cum ho-

minibus conversatus est; « alta autem a longe cognoscit, » quoniam a superbis longe recedit, ut eos longe a se projicit: quomodo regem superborum diabolum de celo ad inferos præcipitavit. Hæc doctrina sanctæ humilitatis omnibus quidem necessaria est, sed præcipue regibus et aliis in sublimitate constitutis: ipsis enim maximum periculum est a spiritu superbie. At cur Deus excelsus non diligit excelsos, sed humiles, cum omne simile diligit sibi simile? Diligit Deus excelsos vera celsitudine præditos, non elatos celsitudine falsa: illi enim similes Deo sunt, isti dissimiles. Porro humiles, qui se nihil esse ex se agnoscunt, implentur a Deo veris bonis, et exaltantur ad celsissimam dignitatem: superbi autem, qui se existimant esse quod non sunt, inanes remanent, et solo vento distenti et inflati procul abiciuntur.

8. SI AMBULAVERO IN MEDIO TRIBULATIONIS, VIVIFICABIS ME; ET SUPER IRAM INIMICORUM MEORUM EXTENDISTI MANUM TUAM, ET SALVUM ME FECIT DEXTERA TUA.

Quoniam Deus excelsus humilia benignissime respicit, David, conscius propriæ humilitatis, cum fiducia sibi pollicetur auxilium Domini in omni tribulatione. « Si ambulavero, inquit, in medio tribulationis, » ita ut undique tribulantibus et tentantibus cinctus sim, tamen « vivificabis me, » id est, vivum, illæsum, incollemque servabis. « Et super iram, » id est, nam super iram (et pro quia, passim legitur in Scripturis, ut sæpe monimus) « inimicorum meorum, » me undique circumstantium et devorare cupientium, « tu extendisti manum tuam, » ut eorum furorem compesceres et conatus impedires, et sic « salvum me fecit dextera tua, » id est potentia et virtus tua, que Christus est. In hebræo habentur omnia in futuro, *vivificabis, extendes manum tuam, salvum me faciet dextera tua*; sed idem est sensus. S. Au-

gustinus more suo utiliolem, sed spiritualement sensum excoigitavit: « Si ambulavero in medio tribulationis, » id est, si ex amore celestis patriæ invenero præsentem vitam esse laboriosam peregrinationem, et sic invenero tribulationem et dolorem, quem non invenit, qui vitam præsentem amat, tunc « vivificabis me, » vita gratiæ tue; « et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, » id est, « in medio tribulationis » ambulabo, quia tu extendisti manum tuam ad me ferendum magis, quam ira inimicorum ferire me possit. Inimici possunt spoliare, vulnerare, occidere: amplius non possunt: tu differs reditum in patriam, et adoptionem celestis beatitudinis, quod mihi gravius est omni tribulatione corporali; sed tamen non despero, quia « salvum me fecit dextera tua, » spe et promissione, postea quoque reipsa et visione salvum me faciet eadem dextera tua.

9. DOMINUS RETRIBUET PRO ME; DOMINE, MISERECORDIA TUA IN SECULUM; OPERA MANUUM TUARUM NE DESPICIAS.

Explicat modum quo « dextera Domini salvos nos facit. » « Dominus, » inquit, qui est dextera tua, « retribuet pro me; » retribuet autem tibi Deo Patri pretium pro peccatis meis, sicut alibi dicit: « Quæ non rapui, tunc exsolvebam; » retribuet etiam vindictam inimicis meis, quam ego retribuere non possum. « Domine, misericordia tua in seculum » durat, finem non habet; ideo peto, ut « opera manuum tuarum non despicias, » id est, que tu misericorditer inchoasti opera, inspirans fidem, spem et charitatem, non deseras, sed conservando, augendo, perficiendo consummes. Recte autem dicit, *opera manuum tuarum*, non opera nostrarum, quia quidquid boni habemus, illius dono habemus, sine quo non solum nihil possumus facere, sed neque sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.

PSALMUS CXXXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David.

Domine, probasti me, et cognovisti me: 2. tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. 3. Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam et funiculum meum investigasti.

4. Et omnes vias meas prævidisti: quia non est sermo in lingua mea.

V. s. h. — Victori David Canticum. [h. Psalmus].

Domine, investigasti me, et cognovisti: tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam: intellexisti malum meum de longe.

Semitam meam et accubationem meam eventilasti.

Et omnes vias meas intellexisti: quia non est eloquium in lingua mea.

5. Ecce, Domine, tu cognovisti omnia, novissima et antiqua: tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.

6. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, et non potero ad eam.

7. Quo ibo a spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam.

8. Si ascendero in cælum, tu illie es: si descendero in infernum, ades.

9. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris:

10. Etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua.

11. Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me; et nox illuminatio mea in deliciis meis.

12. Quia tenebræ non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus.

13. Quia tu possedisti renes meos, suscepisti me de utero matris meae.

14. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis.

15. Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto: et substantia mea in inferioribus terræ.

16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, et nemo in eis.

17. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.

18. Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur: exsurrexi, et adhuc sum tecum.

19. Si occideris, Deus, peccatores: viri sanguinum, declinate a me.

20. Quia dicitis in cogitatione: Accipient in vanitate civitates tuas.

21. Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescebam?

22. Perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi.

23. Proba me, Deus, et scito cor meum; interroga me, et cognosce semitas meas.

24. Et vide, si via iniquitatis in me est, et deduc me in via æternæ.

Argumentum. — « Quamvis longe maxima pars carminis in omniscientia atque omnipræsentiæ divina celebranda versetur, in eo tamen non esse primarium poetæ consilium, ex fine carminis intelligi, plures interpretes recte judicaverunt. Quil autem sit illud, quod præcipuum spectavit vates, id tibi ostendet quo sequitur descriptio argumenti. Stropha quatuor: vers. 1-6, tu, o Jova, me penitus cognoscis; 7-12, te nusquam possum celare; 13-18, nam tu me formasti, et priusquam nascerer sortem meam mihi destinasti; 19-24, tibi igitur notum est, quantum odium habeam in improbos, et tuas et meos adversarios; quos ut perdas, me vero ut in pietatis tramite confirmes rogo. » Maurer,

Ecce, Domine, nosti omnia: retrorsum, et ante formasti me: et posuisti super me manum [h. *palman*] tuam.

Mirabilior est scientia a me, excelsior est, non potero ad eam.

Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam?

Si ascendero in cælum, ibi es tu: si jacuero in inferno, ades.

Si sumpsero pennas diluculo [al. *add. et*], habitavero in novissimo maris:

Etenim ibi manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua.

Si dixerò: Forte tenebræ operient me: nox quoque lux erit circa me.

Nec tenebræ habent tenebras apud te, et nox quasi dies lucet: similes sunt tenebræ et lux.

Quia tu possedisti renes meos: orsusque es me in utero matris meæ.

Confitebor tibi, quoniam terribiliter magnificasti me; mirabilia opera tua, et anima mea novit nimis.

Non sunt operata ossa mea a te, quibus factus sum in abscondito: imaginatus sum in novissimis terræ.

Informem adhuc me viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur: dies formati sunt, et non est una in eis.

Mihi autem quam honorabiles facti sunt amici [h. *sodales*] tui, Deus! quam fortes pauperes [h. *principatus*] eorum!

Dinumerabo eos, et arena plures erunt: evigilavi, et adhuc sum tecum.

Si occideris, Deus, impium: viri sanguinum, declinate a me.

Qui contradicent tibi scelerate: elati [al. *elc-rati*] sunt frustra adversarii tui.

Nonne odientes te, Domine, odivi, et contra adversarios tuos distabui [h. *resistebam*]?

Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi.

Scrutare me, Deus, et cognosce cor meum: proba me, et scito cogitationes meas.

Et vide si via doli in me est, et deduc me in via æternæ.

Alter, nec male, Hengstenberg primarium vatis consilium repetit e Nathanis promisso, quod Psalmi quoque præcedentis præcipuum est argumentum, se plim atque innocentiem esse protestatur Davidem, ideoque illo promisso laquei indignum. Cæterum non suo tantum loquitur nomine, sed totius etiam populi, cui simul carmen ad pietatem et virtutem est paransis. Elegantissimum Psalmum e recentioribus habendum esse voluit Ewaldus et alii, propter «maicas quorundam verborum formas et significaciones (vers. 2, 3, 7, 20), sed perperam.

1. Præcentori, Davidis carmen.

Jova, perscrutatus es me et cognoscis.

2. Tu cognoscis sedere meum et surgere meum, intelligis cogitationem meam e longe.

3. Semitam (itionem) meam et accubitum meum explores, et omnibus visis meis assuetus es.

4. Nam nullum est verbum in lingua mea: en, Jova, nosti totum illud.

5. A tergo et a fronte obsides me, et ponis super me manum tuam.

6. Mirabilis scientia (tua talis) præ me est, sublimis est, impar sum ei *capienda*.

7. Quo eam a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam?

8. Si ascendam in cælos, ibi tu; et si stratum meum faciam orcum, ecce tu!

9. Si sustollam alas auroræ, subsidam in extremitate maris (medii, occidentis),

10. Etenim ibi manus mea duces me, et prehendet me dextera tua.

11. Et si dicam: « Nil nisi (meræ) tenebræ occupent me, et nox fiat & lux quæ circum me est: »

12. Etenim tenebræ non tenebras facient præ te (quin tu pervideas), et nox diei instar lucem præbebit; tales tenebræ tibi, qualis lux.

13. Nam tu formasti renes meos, texuisti me in utero matris meæ.

14. Celebro te, quod mirum in modum (valde) admirabilis factus sum; admirabilia sunt opera tua, et anima mea id agnoscit valde.

15. Non occulta erat substantia mea tibi, quando formabar (vel *formatus sum*) in abscondito (matris utero), quando contexebam in inferioribus terræ.

16. Fœtum meum viderunt oculi tui; et in libro tuo omnes illi (puta *dies*) scripti sunt; dies qui formari deberent,

neque erat tunc unus inter eos.

17. Et mihi quam difficiles intellectu sunt cogitationes tuæ, Deus! Quam multæ sunt summæ eorum!

18. Aggredior numerare eas : arena numerosiores sunt ; egredior (hac meditatione), et adhuc tecum sum (nondum omnia numeravi).
19. O si occideres (vel, *utinam occidas*), Deus, improbum ! Et vos, viri sanguinis, recedite a me.
20. Qui efferunt te (nomen tuum) in dolum (vel *scelus*), ore proferunt *nomen tuum* in mendacium adversarii tui.
21. Nonne osores tui, o Jova, odio habeo, atque adversarios tuos respuo ?
22. Perfectione odii (summo odio) odi eos, pro hostibus sunt mihi.
23. Scrutare me, Deus, et nosce cor meum ; explora me, et nosce cogitationes meas.
24. Et vide, num via simulacri in me, et due me in via antiquitatis.

NOTE.

Vers. 1. Oportetne intelligere *me* post *cognovisti*? negat Hengstenberg; Maurer vero: Suffixum, ut saepe alias fit, ad utrumque verbum pertinet. — Vers. 2. *Sedere et surgere*, i. e. universa mea viae agendique ratio. A longe duobus modis intelligi potest, ut longinquitas sit *temporis*, quod longe ante cogitata nostra Deus intelligat, quam animo versare ceperimus; vel *loci*, i. e. de excelsis caelorum habitaculo: prius praecipit. — Vers. 3. *Exploras*, אררה *ventilare*, triticum a paleis discernere; vel אררה *limbus, corona*, hinc circumdare, gall. *envelopper d'un regard*, inclusum quasi tenere, ut nihil intantum effugiat. T3 *funiculum* Vulgati, i. e. curriculum, certum viae spatium, via mea; ita et *עצבים*: Alexandrini. — Vers. 4. Hengstenberg: Nil loquor, quod tu non noveris. Alius, *quum nondum natus est sermo in lingua mea, jam, Jova, nosti illum*, seu potius quicquid cogito dicere. — Vers. 5. Alius *tsarhtani* vertit *formasti me*, significatione petita a verbo *tsarsan*, item *posuisti super me*, ad me videlicet formandum et effugiendum. Sed infra de mum (vers. 13-16) de formatione embryonis in utero sermo fit. — Vers. 6. Pro *petiisti*, femina. עש *עשית*, Masorethae legendum notant femininum incerte formae עשית. — Vers. 9. Nihil velocius aurorae radiis momento temporis universum orbem ab oriente ad occidentem pervadentibus. Hoc igitur dicit: Si momento temporis ab orientis plaga ad ultimum usque occidentem ferar. Sequitur apodosis. — Vers. 11. Alius, eod. sensu, *forstian tenebrae oppriment (operient) me, et non erit*, etc. Subjicitur jam consequens vers. seq. — Vers. 13. *Nam*: nil mirum, si nil in me te lateat, nam, etc. — Vers. 14. *Celebro te, quod maxime insignem me fecisti* structura, forma corporis. — Vers. 15. *Contexebat*, propr. ex diversi coloris filis. *Inferioribus terra*, i. e. hic loca occulta, puta uterus maternos; est decurtata similitudo, q. d. In loco tam obscuro, quam sint interiora terrae. — Vers. 16. *Fatum*, propr. *rem convolutam*, hinc informem, cujus partes nondum sunt evolutae. Maurer, *dies vitae meae formati*, i. e. definiti sunt. Alius: *Embryonem meum viderunt oculi tui, omnes corporis mei partes* (membra: affixum neutraliter capiendum, vel ad *factum* collect. referendum) *in libro tuo descripto erant, per dies (de die in diem) efformabantur* (vel, *quae in dies efformari debent*), *neque una ex his jam tum erat*. Non male. — Vers. 18. Pro *egredior*, alii *exsurgio*, vel *evigilo* mane ex somno, et adhuc sum, ut vespere cum obdormirem, tecum, in admirationem tui defixus; obdormiens te cogito, cogito evigilans. — Vers. 20. *Efferunt* (propr. *dicunt*) *te in scelus*, i. e. pejerant (cf. *Exod.* xx. 7; *Deut.* v. 14); vel sensu paulo latiore: Nomen tuum in ore habent ad legendum suum astum. *Ore proferunt*, propr. *profert*, puta unusquisque eorum. Rosenmull. *clati nequiter seu impie adversarii tui*. Alius, *qui nominant urbes tuas ad mendacium*, vel ad rem minimi momenti, i. e. pejerant per urbes tuas sacras, puta Hierosolymam, Sichemum, Bethelam, Silantem: cf. *Math.* v. 35. Vel, *efferunt se ad scelus adversarii tui*. — Vers. 24. *Via simulacri*, i. e. cultus deorum commentationum. Hengstenb. *via doloris*, quae dolorem pariat, in perniciem ducat, i. e. via perversa. *Via antiquitatis*, mores majorum, Abrahami puta, Jacobi, etc.; vel, strictiore sensu, cultus majorum, i. e. cultus Dei veri. Alii, *in via aeternitatis*, quae ducit ad beatam aeternitatem. Sed cf. *Jerem.* vi, 16; xvii, 15.

BEELARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Ad hunc titulum additur in graecis codicibus, *Zacharia in dispersionem*. Sed haec verba non habentur in hebraeo; et Theodoretus monet non haberi apud Septuaginta, neque apud ullum Interpretem, neque eas nos invenimus apud veteres tractatores. De argumento magna controversia est. S. Hilarius totum Psalmum ad Christum accomodare nititur. S. Augustinus partim de Ecclesia, partim de Christo exponit. Theodoretus prophetiam esse dicit de rebus gestis Josiae regis. Alii volunt Davidem de se proprie loqui, et Deum scientem omnia in testem adducere, quod ipse amicos Dei amaverit, inimicos oderit. S. Joannes Chrysostomus, quem Euthymius sequitur, exponit, maxime secundum litteram, de scientia et providentia Dei. Chrysostomum praeter caeteros sequens, existimo Davidem voluisse admonere genus humanum, Deum esse magnum remuneratorem operum honorum, et contra severum iudicem operum malorum, atque ut id persuadeat, prolixè disputare de scientia Dei, qua exactissime et profundissime omnia nostra novit, naturam, opera, verba, cogitationes, ut nemo dicere possit: Deus non novit, aut non considerat res nostras; ideo vel iudicium ejus effugiemus, vel pro meritis non coronabimur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DOMINE, PROBASTI ME, ET COGNOVISTI ME; TU COGNOVISTI SESSIONEM MEAM ET RESURRECTIONEM MEAM.

Hæc David non de se solum dicit, sed assumit personam generis humani, et in persona omnium affirmat, Deo nos et nostra omnia esse notissima. « Domine, inquit, probasti me, » id est, examinasti et scrutatus es me: id enim sonat vox hebraica. Dicitur autem Deus *examinare et probare*, per metaphoram, quia vult perfectissime et exactissime cognoscere omnia, ut revera cognoscit; et quia qui volunt exactissime cognoscere, diligenter scrutantur, examinant et probant, ideo David ulitur hoc modo loquendi, non quod Deus cogat examine et scrutinio. Itaque sensus est: Tu, Domine, non es contentus quocumque cognitione rerum nostrarum, sed voluisti accuratissime cognoscere, ut faciunt, qui examinant et probant, et reipsa accuratissime cognovisti me. « Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. » Quod dixerat generalitèr, nunc per partes explicat: Tu, inquit, cognovisti ab aeternitate, quando et quomodo, et qua de causa sedere, vel surgere, debere; nec solum corporaliter, sed etiam moraliter, id est quando, cur et quomodo humiliandus, vel exallandus essem. Et si Deus hæc de omnibus hominibus novit, multo magis novit de Christo, qui est caput hominum et angelorum; et ideo recte Ecclesia in die resurrectionis Christo accomodat hæc verba: « Cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. »

Vers. 2. 2. INTELEXISTI COGITATIONES MEAS DE LONGE; SEMITAM MEAM ET FUNICULUM MEUM INVESTIGASTI.

Docet Deum non solum cognoscere humiliationem et exaltationem, quae ad totam vitam perti-

nent, sed etiam in particulari omnes cogitationes, omnia consilia, omnem eventum. Vel cum docuisset David Deum cognoscere exteriora nostra, humiliationem et exaltationem, nunc docet Deum cognoscere etiam interiora, cogitationes et desideria. « Intellexisti, inquit, cogitationes meas de longe, » id est, multo anteaquam cogitare inciperem, tu nosti quid essem cogitaturus, item nosti de longe « semitam meam, » id est, progressum meum, itinera mea, tum corporalia, tum multo magis spiritalia, quae sunt consilia et deliberationes; denique « funiculum meum investigasti, » id est, finem et metam, ad quam perventurus essem, quam hereditatem, quam quietem assecuturus. In summa intellexisti ab aeternitate principia, media et finem actionum mearum. Ex hebraeo S. Hieronymus vertit, *matum meum*, pro *cogitationes meas*; sed S. Hieronymus existimavit vocem hebraicam deduci a רעו, et legit *rohi, matum meum*; sed Septuaginta Interpretes deduxerunt eandem vocem a רעו, etlegerunt רעו, quam vocem etiam alii quidam putant, *amicum meum*, tamen recte vertere possumus, *cogitationem meam*, ut ipsi etiam Judei fatentur. De voce *funiculum meum* magna controversia est; in hebraeo habetur, *accubitum meum*, sive *accubationem meam*, ut vertit S. Hieronymus, ut sensus sit: *Cognovisti ambulatorem meam et accubatum meum*. S. Augustinus legit, *semitam meam et limitem meum*, et recte, quia finis itineris est *limes*, sive terminus; et quia in termino homo quiescit, recte dicit David, *semitam meam et accubatum meum*. Hoc idem significare voluerunt Septuaginta Interpretes per *funiculum*; nam secundum Scripturas *funiculus* significat *hereditatem*, *possessiones*, quae funiculis dividebantur. *Eschiel*. XLVII, Joseph « duplicem funiculum habet, »

Funiculus pro hereditate.

id est, duplicem hæreditatem, sive possessionem, quia Joseph duas tribus habuit, Ephraim et Manasse. Omnia eos qui per *funiculum* intelligunt itinera longa, vel distorta, et alia id genus, quæ cum voce hebraica nulla ratione coherent.

Vers. 3. 3. ET OMNES VIAS MEAS PRÆVIDISTI, QUIA NON EST SERMO IN LINGUA MEA.

Dixerat Deum prævidisse cogitationes, consilia et eventus; nunc addit generatim omnes alios motus etiam otiosos, ut verba permulta. Prævidisti omnes alios motus meos usque ad verba inutilia et otiosa, « quia non est sermo in lingua mea, » supple, quem tu non prævideris. Hinc enim Dominus in Evangelio testatur homines de omni verbo otioso reddituros esse rationem in die iudicii, quia Deus omnia observat, omnia considerat, ut omnia in tempore suo in iudicium adducat. Unde et S. Job perterritus dicebat, *Job. xiv*: « Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. » In grecis codicibus legitur: *Non est dolus in lingua mea*, sed videtur esse nostra lectio verior. Nam S. Hieronymus in epist. ad Suniam et *Bretellam* testatur, non solum in hebraico esse eloquium, sed etiam Septuaginta Interpretis verissime λέγῃ, id est sermonem. Sanctus etiam Chrysostomus varias lectiones adducit, quarum alia habet: *Non est sermo: alia: Non est dolus.*

Vers. 4. 4. ECCE, DOMINE, TU COGNOVISTI OMNIA NOVISSIMA ET ANTIQUA; TU FORMASTI ME, ET POSUISTI SUPER ME MANUM TUAM.

Persuadet Propheta duobus argumentis Deum omnia scire, quæ ad nos pertinent: primo, quia novit omnia præterita et futura; unde non est mirum si etiam res humanas exacte sciat, quæ inter cætera non ullimum locum obnuntat; secundo, quia ipse fecit hominem, ipse gubernat; ergo dubitari non debet, quin sciat omnia quæ ad illum pertinent. « Ecce, inquit, Domine, tu cognovisti omnia novissima et antiqua, » id est, futura in novissimis diebus, et præterita ab antiquissimo tempore. Tu præterea « formasti me, » tu fecisti hominem, et posteaquam fecisti, non dimisisti, ut ceteri opifices faciunt, sed « posuisti super me, » super hominem a te formatum, « manum tuam, » ut eum regeres, conservares et quasi portares; alioqui enim in suum pulverem, imo in suum nihilum reverteretur. In hebræo, quod nos legimus *novissima et antiqua*, posset etiam legi, *retro et ante*, et sic legit S. Hieronymus. Ratio cur ita legat, est, quia conjunxit illa verba cum sequentibus *formasti me*, non cum præcedentibus *cognovisti omnia*; non autem coherent *novissima et antiqua*, cum *formasti me*, sicut coherent *retro et ante*. Contra autem Septuaginta Interpretes, quia conjunxerunt cum præcedentibus, ideo vertunt: « Cognovisti omnia novissima et antiqua. » Quamvis autem recentio-

ribus quibusdam valde placeat illud, *retro et ante formasti me*, tamen Vulgata editio præferenda est, tum quia maxima est auctoritas Septuaginta Interpretum; tum quia sic legunt omnes Patres greci et latini; tum quia non est res magna, neque mirabilis, quod qui formaverit hominem, formaverit partes et membra omnia, anteriora et posteriora: id enim omnes artifices statuarum, picturarum et ædificiorum faciunt. Sed quod Deus sciat « omnia novissima et antiqua, » id vere magnum et mirabile, et soli vero Deo proprium, et prophetica commemoratione dignissimum est.

5. MIRABILIA FACTA EST SCIENTIA TUA EX ME; **Vers. 5.** CONFORTATA EST, ET NON POTERO AD EAM.

Quia demonstraverat Propheta duobus illis arguentis, scientiam Dei ad omnia, quæ hominis sunt, se extendere, ne quis putaret scientiam Dei nobis jam satis cognitam et perfectam esse, subjunxit hunc versiculum, ut intelligeremus scientiam Dei notissimam esse quoad existentiam, id est, quod sit scientia maxima in Deo, sed obscurissimam esse et plane incognitam quoad modum, id est, incomprensibilem esse, quomodo Deus prævideat futura, præsentem libera, quæ pro arbitrio hominis possunt esse et non esse, qualia sunt cogitata, desideria, verba et pleraque opera hominum. Idem dicitur de essentia et attributis Dei: Deum esse, et esse potentem, sapientem, bonum, iustum, misericordem, etc., notissima sunt; quid autem sit Deus, et quomodo tot attributa sint una simplicissima res, una essentia, unum esse, quis novit? quis dicere poterit? Ait igitur: « Mirabilia facta est scientia tua ex me, » id est, mirabilior quam ego assequi possim. Illud enim, *ex me*, phrasi hebraica significat, *præ me*, vel *super me*, quod explicatur per verba sequentia: « Confortata est, et non potero ad eam, » id est, prævaluit supra capacitatem meam, sive elevata est altius quam ego conscendere possim, ut rem apprehendam. Dux sunt alia quæ dantur a Patribus ad hunc versiculum expositiones. Prima est S. Basilii, orat. 9 in *Hexameron*, quod illud, *ex me*, significat: Ex his quæ sunt in me, ut sensus sit: Ex fabrica humani corporis mirabilem ostendi scientiam et sapientiam Dei, non minus quam ex fabrica cæli et stellarum. Hæc expositio veram doctrinam continet, sed non est ad mentem Propheta, ut intelligi potest ex verbis sequentibus: « Confortata est, et non potero ad eam. » Altera est S. Joannis Chrysostomi, qui existimat Davidem loqui de scientia nature et attributorum Dei, ut sensus sit: « Mirabilis est scientia tua, » id est, de te, de tua essentia et attributis; quamvis enim sciamus te esse, et esse bonum et misericordem, tamen non capimus quid sis. Hæc expositio vera est, sed debet restringi ad unum solum attributum, id est, ad scientiam quæ est in Deo: de hac enim Propheta

loquitur. Imo in textu hebraico non habetur pronomen *tua*, sed *mirabilis facta est scientia præ me*, id est, scientia de qua supra dictum est: « Tu cognovisti omnia novissima et antiqua; » et « omnes vias meas prævidisti, » et « intellexisti cogitationes meas de longe; » ista, inquam, scientia mirabilis facta est *præ me*, id est, mirabilior quam ego cognoscere possim.

Vers. 6. 6. QUO IEO A SPIRITU TŪO? ET QUO A FACIE TUA FUGIAM?

Vers. 7. 7. SI ASCENDERO IN CÆLUM, TU ILLUC ES; SI DESCENDERO IN INFERNUM, ADES.

Vers. 8. 8. SI SUMPSERO PENNAS MEAS DILUCULO, ET HABITAVERO IN EXTREMIS MARIS:

Vers. 9. 9. ET ENIM ILLUC MANUS TUA DEDUCET ME, ET TENEBIT ME DEXTERA TUA.

Addit aliud argumentum ad probandum neminem esse qui possit latere scientiam Dei, quia videlicet Deus ubique est et omnia penetrat. « Quo iho a spiritu tuo, » ut videlicet abscondat a te, a tua mente et intelligentia? et id ipsum clarius repetit, dicens: « Quo a facie tua, » id est, ab oculis tuis, « fugiam? si ascendo in » summum « cælum, tu illic es; si descendo in infernum, » in profundum abyssi longissime a cælo situm, ibi quoque tu ipse idem ades. « Si sumpsero pennas meas, » id est, si dentur mihi pennæ, et habent surgens velocissime fugiam ab Oriente, et habitabo in extremis maris, » id est, in ultimo Occidente, non tamen te effugere potero, nam « manus tua deducet me, et tenebit me, » quia sine Dei auxilio moveri non possumus, et quocumque imus, Deo nos portante imus. « In ipso » enim, ut ait Apostolus *Actor. xvii*, « vivimus, movemur et sumus. » In hebræo habetur pulcherrima figura poetica; sic enim habetur ad litteram: *Si sumpsero pennas auroræ, et habitavero in extremis maris*. Aurora enim, ut mox apparuerit in Oriente, spargit radios suos usque ad Occidentem, ut videatur quasi pennis velocissime ferri ab ortu usque ad occasum. Porro per *extrema maris* intelligimus ultimum Occidentem, non, ut quidam volunt, quia Scriptura solet per *mare* intelligere Occidentem, sed quia hoc loco extrema maris opponuntur Orienti, ubi oritur Aurora; nam absolute Scriptura per *mare* intelligit Austrum, non Occidentem, *Psalm. cvi*: « A solis ortu et occasu, ab Aquilone et mari; » et quamvis terra promissionis habeat ad occasum mare Mediterraneum, habet tamen ad Austrum mare Rubrum et mare Oceanum, et hoc loco non terram promissionis, sed totum mundum Propheta describit, a summo cælo usque ad immum infernum, et a mari orientali usque ad mare occidentale, quo spatio totus orbis terrarum continetur, ut diximus in explanatione *Psalm. lxxi*. Denique observandum est illa verba: *Si ascendero in cælum, si descendero in infernum, si sumpsero pennas*, esso accipiendi con-

ditionaliter, non absolute, in hunc sensum: Etiam si ascendere possem in cælum, vel descendere in infernum, vel volare ab ortu ad occasum, non possem a te abscondi, vel a te fugere.

10. ET DIXI: FORSITAN TENEBRÆ CONGULCABUNT ME, ET NOX ILLUMINATIO MEA IN DELICIIS MEIS.

11. QUIA TENEBRÆ NON OSCURABUNT A TE, ET NOX Sicut DIES ILLUMINABITUR; Sicut TENEBRÆ EIUS, ITA ET LUMEN EIUS.

Obijcit ipse sibi, posse fieri ut abscondatur a Deo, beneficio tenebrarum. Et respondet id non posse fieri, quia tenebræ apud Deum non sunt tenebræ. « Deus enim lux est, » ut scribit S. Joannes I *epist. ii*; « lux autem in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt, » ut idem scribit in I *cap. Evangelii*. Sicut enim lux solis corporalis non potest obrui tenebris, quia tenebræ presentia sua fugat, et ubicumque sol est, dies est: sic etiam lux spiritualis et increata, quæ Deus est, nullis tenebris impediri potest, quia presentia sua tenebras omnes dissipat. Itaque nullum omnino latibulum homini relinquunt, in quo ab oculo Dei abscondi queat. Et dixi: « Forsitan tenebræ conculcabunt me, » id est, forsitan tenebræ densissime operient me, et sic effugiam oculos Dei. Ubi illud, *conculcabunt*, non significat *conterent*, sed *teget* et *obscurabunt* sua densitate; id enim sonat vox hebraica, quam S. Hieronymus recte verit, *operient* me. Verbum autem græcum et latinum metaphoricum est, quod enim calcatur, in profundo ponitur et absconditur. « Et nox illuminatio mea in deliciis meis. » Hæc est responsio ad objectionem factam: quæ responsio in codice hebraico clarissima est, secundum versionem S. Hieronymi, videlicet: *Et nox tua est circa me*, id est, nox respectu oculorum Dei non est nox, sed illuminatio *circa me*. Septuaginta Interpretes non verterunt, *circa me*, sed *in deliciis meis*, quia vocem hebraicam נִינְיָ duxerunt ab נִינְיָ, quod est *volutus*, et rectissime reddiderunt, *in deliciis meis*; sed quia hæc interpretatio obscurior est, S. Joannes Chrysostomus, et alii multi qui eum sequuntur, conjungunt ad metaphoram, et volunt per *noctem et tenebras* significari tribulationes, et hunc sensum esse horum verborum: Forsitan tenebræ tribulationum conculcabunt me; sed per gratiam Dei consolantem me, nox ipsa erit mihi illuminatio, tribulatio veretur in consolationem in deliciis meis spiritualibus. Sed non est opus ad metaphoram confugere, et totus contextus Psalmi melius continuabitur et coherabit, si de veris tenebris hic versiculum explicabitur. Hic igitur est sensus literalis: « Nox illuminatio mea in deliciis meis, » id est, nox ipsa per se obscura coram oculis Dei non erit nox, neque obscura, sed erit illuminatio mea, id est, illuminabit et patefaciet me in deliciis meis nocturnis

versantem; nam, qui deliciis impuris vacant, tenebras noctis quaerunt, existimantes se a nemine videri, et ita securis peccare; unde et Apostolus ait: « Qui dormiunt, nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt; » et poterat addere: Qui in cubilibus et impudicitis deliciis quaerunt, in noctibus eas quaerunt. Sed frustra; nam oculus Domini sole ipso lucidior tenebras omnes penetrat, et nihil est ei absconditum. Induit autem hoc loco personam impiorum Propheta sanctus, dum haec dicit, et in consequentibus clarius idem repetit: « Quia tenebrae, inquit, non obscurabuntur a te. » In hebraeo elegantius, *quia tenebrae non tenebrescent apud te.* « Et nox sicut dies illuminabitur, » id est, et nox non erit obscura, ut solent noctes; sed erit lucida, ut lucidi sunt dies. « Sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus. » In hebraeo paulo clarius, *sic tenebrae sicut lumen.* Sed addiderunt Septuaginta pronomen *ejus*, generis feminini, et sensus est: « Sicut tenebrae ejus, » id est noctis, « ita et lumen ejus, » id est diei; perinde enim est apud Deum, sive sint tenebrae noctis, sive lumen diei, quia non minus videt in tenebris noctis quam in luce diei.

Vers. 15. 12. QUIA TU POSSEDESTI RENES MEOS, SUSCEPISTI ME DE UTERO MATRIS MEAE.

Probat Deum in tenebris videre, et nihil ei esse absconditum, quamvis occultissimum, ex formatione membrorum nostrorum interiorum in utero matris adhuc reconditorum: duplex enim hic est obscuritas: una, quia membra sunt interna; altera, quia sunt in utero matris. « Quia tu possedisti renes meos, » id est, hinc apparet tibi perinde esse noctem et diem, tenebras et lucem, quia tu formasti, et formando tuos effectisti « renes meos, » partes videlicet secretas et absconditas, ubi est sedes internae cupiditatis; proinde affectus mei et desideria mea in manu tua sunt; neque solum « renes meos, » sed me totum in utero latentem suscepisti formandum, et fovisti formatum. Illud, *possedisti*, est in hebraeo קָנִיתִי, quod significat *producere*, et ratione productionis possidere ut rem suam. Sic Gen. cap. ii, dicit Eva: « Possedi hominem per Deum, » quando genuit Cain; et Prov. cap. viii, dicit Sapientia Dei: « Dominus possedit me in initio viarum suarum. » Utrobique est idem verbum hebraicum. Illud autem, *suscipisti me*, non significat suscipere quomodocumque, sed suscipere formandum, sive fovere et legere. Unde S. Hieronymus verit, *orsus es me*; alii, *obambraisti me*. Illud denique, *de utero*, in hebraeo est, in utero, et colligitur ex versiculis sequentibus omnia haec intelligenda esse de conformatione humani corporis in utero. Quare, ut verba graeca et latina concordent cum hebraicis et cum sensu ipso Prophetae, illud, *suscipisti me de utero*, non debet exponi de egressu ab utero, sed de tempore quo erat in utero, in hunc sensum: Suscepisti me formandum et fo-

vendum de ipso utero, id est, antequam exiret de utero, dum adhuc essem in utero. Sicut intelligitur illud *Isai. xlix*: « Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meae recordatus est nominis mei; » sive enim hoc intelligatur de Christo, sive de S. Joanne Baptista, id significat Deum vocasse nomen ejus, et destinasse illum ad magnum officium ab ipsa conceptione, dum adhuc esset in utero.

13. CONFITEBOR TIBI QUIA TERRIBILITER MAGNIFICATUS ES; MIRABILIA OPERA TUA, ET ANIMA MEA COGNOSCEAT NIMIS.

Interrumpit Propheta narrationem de officio humano per apostrophen ad Deum, et admirans magnitudinem scientiae et sapientiae Dei in hoc opere. « Confitebor, inquit, tibi, » id est, cogitans haec opera tua, confitebor tibi confessionem laudis, quia terribiliter terrore admirationis et reverentiae magnificatus es. Declarat autem in quo sita sit admirabilis magnificentia, dicens: « Mirabilia opera tua, et anima mea cognoscent nimis, » id est, admiranda sunt opera tua in formatione hominis in utero matris tam recondito et obscuro, et anima mea valde sataget, ut cognoscat multitudinem horum operum tuorum: ubi non significatur perfecta cognitio operum Dei, sed cognitio, quod magna et mirabilia sint. Quomodo non videmus, nec scimus quanta sit magnitudo maris, sed cognoscimus mare esse amplissimum, et ex hoc ipso cognoscimus esse amplissimum, quod ex nullo loco totumcernere possumus. Quomodo etiam solem adversum intueri nequimus, sed hoc ipso intelligimus solis lucem esse maximam. In hebraeo nunc legimus, *magnificatus sum*; sed Septuaginta legerunt in secunda persona, non in prima; sensus autem est idem: nam ideo Deus magnificatus est valde in hoc opere, quia magnificentum opus fecit, cum nos ita magnificavit.

14. NON EST OCCULTATUM OS MEUM A TE, QUID PECISTI IN OCCULTO, ET SUBSTANTIA MEA IN INFERIORIBUS TERRAE.

Revertitur ad scientiam et sapientiam Dei in officio humano. « Non est occultatum, inquit, a te os meum, » id est, non latet scientiam tuam ossatura mea, ut sic loquar, id est, qualia et quam multa ossa lateant intra carnem humanam, quia tu ipse ea fecisti, et in occulto fecisti, videlicet in utero matris, et intra pellem et carnem nostram. Idem repetit aliis verbis dicens: « Et substantia mea in inferioribus terrae, » id est, non est occultata a te substantia corporis mei, adhuc etiam latens in profundo utero, quasi metallum in visceribus terrae. Vel, si non placeat per *inferiora terrae* intelligere uterum matris, possemus exponere proprie de ipsa terra, quae infima est inter elementa; nam ad admirationem operum Dei pertinet, quod tam nobilem substantiam formaverit in hac infima terra. Porro qui viderunt ana-

tomiam corporis humani, satis mirari non possunt sapientiam Dei in fabrica tot ossium magnorum, parvorum, minimorum, mirabiliter inter se connexorum, atque id totum sine instrumentis in loco angustissimo et obscurissimo peractum. Potest etiam hoc intelligi simul de ossibus corporis et animae, id est, de robore et fortitudine animi humani, quod tantum est, ut homo natus inermis et nudus audeat, auxilio Dei fretus, non solum bestias, sed et ipsos demones ad bellum provocare. In hebraeo, pro *quod fecisti*, habetur, *quod factus sum*; sed credibile est Septuaginta legisse קָשִׁית, *fecisti*, non קָשִׁית, *factus sum*; et sensus interpretationis Septuaginta est longe clarior. Pro illo autem, *et substantia mea*, in hebraeo legitur רַקְמָתִי, id est *variegatus sum*, ut sensus sit: « Non occultatum est a te os meum, quod fecisti in occulto; » neque etiam occultatum est a te, quomodo variegatus sim a te varietate membrorum, et potentiarum, et partium similarium, « in inferioribus terrae, » id est, in utero matris, sive in hac ima terra, in qua degimus: quae sententia elegans est et vera. Sed Septuaginta non legerunt רַקְמָתִי, sed unica littera paululum immutata, et aliis punctis subintellectis, רַקְמָתִי, *et erectio mea*, sive exaltatio a non esse ad esse, quod est ipsa substantia; et sic legerunt omnes veteres.

Vers. 15. 15. IMPERFECTUM MEUM VIDERUNT OCULI TUI, ET IN LIBRO TUO OMNES SCRIBENTUR; DIES FORMABUNTUR, ET NEMO IN EIS.

Pergit in ostendenda scientia Dei erga humani corporis officium; et per *imperfectum* intelligit corpus informe, quod vocant embryonem, in quo nondum apparent forma et distinctio membrorum. Hoc, inquit, « imperfectum meum viderunt oculi tui, » nec simpliciter viderunt, sed cognoverunt, quid inde fieri deberet, et quo tandem evasurum esset. Reddit mox rationem subjiciens: « Et in libro tuo omnes scribentur, » id est, quia habes apud te exemplaria, sive ideas omnium, quo modo pictor, vel sculptor scit ex informi materia, quid futurum sit, quia videt exemplariaque illud et accipitur pro *quia*: Quia, inquit, « in libro tuo, » id est, in mente tua, omnes homines, imo etiam res omnes descriptae inveniuntur. « Dies formabuntur, et nemo in eis. » S. Hilarius legit, *die formabuntur*, et in graeco textu est casus accusativus, ac per hoc subintellegitur aliquid, ut sensus sit: In dies formabuntur informia corpora, et perducentur ad perfectionem suam, ut in exemplari relucet. « Et nemo in eis, » supple *deerit*, vel, ut est in hebraeo, *nihil in eis deerit*. Ordinarie siquidem nullus homo conceptus in utero, ad perfectionem suam non pertingit, neque aliquid ex iis, quae naturaliter requiruntur, in eis deficit: cum enim secus accidit, ut in abortivis, vel iis qui nascuntur caeci, aut muti, id non accidit ex defectu primae causae, sed secundarum. Possent haec omnia intelligi

etiam de perfectione hominis quantum ad animam, id est, de sapientia, prudentia, virtutibus moralibus, gratia et gloria. Novit enim Deus, « imperfectum » nostrum, et nos ex nobis nihil esse, nisi massam informem, sed juxta descriptionem in libro vite, in dies formatur et perficitur, donec efficiamur conformes imagini Filii Dei, et configuremur corpori claritatis ejus. Atque ad hanc perfectionem tam excellentem corporis et animae, ad quam ex tanta imperfectione perducentur amici Dei, respiciens Propheta exclamat id quod sequitur:

16. MIHI AUTEM NIMIS HONORIFICATI SUNT AMICI TUI; DEUS; NIMIS CONFORTATUS EST PRINCIPATUS EORUM.

Exclamatio ob admirationem nascitur, ut dixi, ex eo quod Propheta consideravit ex tanta abyssos imperfectionis Deus perducit amicos suos ad summam et eminentissimam perfectionem, in qua simul ostenditur providentia Dei considerantis et curantis res humanas, ut ut maxima proprias, et merita hominum altissime remunerantis, et demerita severissime punientis. « Mihi autem, » inquit, id est, apud me, sive meo judicio, « nimis honorificati sunt amici tui, Deus, » id est, valde omnino et supra quam intelligam, « honorificati sunt amici tui, » valde omnino confortatus est, roboratus et stabilitus principatus eorum; nam reducti ex massa perditionis et ex diabolica captivitate, transferuntur ad regnum aeternum, facti angelis aequales, filii Dei et haeredes, fratres autem et coheredes Unigeniti, quem constituit Deus haeredem universorum. Non desunt qui illud, *michi*, interpretentur, *a me*, ut sensus sit, a Davide honoratos semper fuisse amicos Dei. Sed prior expositio est communior et verior, et melius coheret cum verbis sequentibus: « Nimis confortatus est principatus eorum. » Qui enim honorificavit amicos Dei, ille idem confortavit principatum omnium amicorum suorum. In hebraeo et graeco habetur in numero multitudinis, *confortati sunt principatus eorum*. Sed idem est sensus; principatus enim iustorum, et unus est et nulli: unus, quia unum est regnum Dei commune omnibus sanctis; multi, quia omnes et singuli reges sunt et principes magni: ejus enim naturae et conditionis est regnum caeleste, ut sine contentione, vel emulatione, vel detrimento a singulis possideri possit in solidum. Quod autem dicitur: « Confortatus est, » non solum referri debet ad robur, sed etiam ad multiplicationem subditorum; tunc enim confortatur principatus, cum crescit et propagatur, et hoc declaratur in sequenti versiculo.

17. DINUMERABO EOS, ET SUPER ARENAM MULTIPLICABUNTUR; EXSURREXI, ET ADHUC SUM TEGUM.

Declarat quomodo confortatus sit principatus amicorum Dei, et dicit confortatum esse, quia

mirifice brevi propagatus est. Quod quidem verissimum est, tum quia ipsi principes tot sunt futuri, ut S. Joannes dicat, *Apoc. v*: « Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et tribubus, et linguis, » etc.; tum etiam, quia omnes res create, et ipsi etiam demones et homines reprobi subjecti erunt post judicium pedibus Sanctorum, atque ad principatum eorum pertinebunt. At igitur: « Dinumerabo eos, » id est, conabor numerare, vel amicos Dei, qui principatu fruenter, vel subditos eorum; et pre multitudine numerare non potero, quia « super arenam multiplicabuntur, » id est, plures erunt quam grana arenæ in litore maris. Est autem hæc amplificatio quedam, sed familiaris divine Scripture. *Gen. xiii*, dicit Dominus Abraham: « Faciam te sicut pulverem terre, » id est, multiplicabo posteritatem tuam secundum multitudinem granorum pulveris terre, quæ numerari non possunt. *Genes. xxii*: « Crescere te faciam sicut arenam, quæ est in litore maris. » His diebus Propheta de se loquitur, atque ostendit, ex cognitione tam ingentis gloriæ sanctorum amicorum Dei, se quoque exarsisse in affectum Dei, et desiderium participandæ ejusmodi gloriæ. « Exsurrexi, » inquit, sive, ut sonat vox hebraica, *evigilavi*, ad hanc novam lucem, et surrexi per amorem et desiderium in te; « et adhuc, » id est, usque ad hoc tempus « tecum sum, » tibi inhæreo, a te pendo, cupidus perseverandi usque in finem. Scio hæc pauca verba mille modis exponi a veteribus et recentioribus; sed piguit ea describere, quæ alii dicunt, cum in ipsorum libris legi possint. SS. Patres Hilarius et Augustinus exponunt de resurrectione Christi, quos secuta Ecclesia in Missæ introitu hæc verba posuit: « Resurrexi, et adhuc tecum sum; posuisti super me manum tuam, mirabilis facta est scientia tua. » Sed nimis difficilis est continuatio verborum, si hæc ad litteram intelligantur de Christi resurrectione; ideo dicendum videtur hæc posse applicari ad Christum, quia illi maxime proprie conveniunt, quamvis de alio dicta sint: quomodo exposuimus illud: « Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam, » de humiliatione et exaltatione omnium hominum; et tamen admonimus Christi passioni et resurrectioni potissimum convenire; quo modo etiam Ecclesia in Missa de Assumptione applicat B. Virginii Deiparæ illa verba: « Optimam partem elegisti sibi Maria, quæ non auferetur ab ea, » quoniam in eam optime conveniunt, quamvis de Maria Magdalena dicta esse constat ad litteram, *Luc. vii*.

Vers. 18. 18. SI OCCIDERIS, DEUS, PECCATORES, VIRI SANGUINUM, DECLINATE A ME.

Vers. 19. 19. QUIA DICITIS IN COGITATIONE: ACCIPIENT IN VANITATE CIVITATES TUAS.

Dixerat Propheta justos Dei amicos valde hono-

ratos esse a Deo, et optaverat consortium eorum: nunc e contrario dicit impios inimicos Dei interficiendos justo Dei judicio, et recusat amicitiam et consortium ipsorum. « Si occideris, Deus, peccatores, » id est, si tu, Deus, justo tuo judicio, ut probos honorificabis et exaltabis, ita peccatores reprobabis, et ad interitum sempiternum damnabis; ego nolo consortium istorum, ideo dico vobis impis: « Viri sanguinum, declinate a me. » Vocat autem viros sanguinum, non solum homicidas, qui sanguinem humanum injuste fundunt, et proprie dicuntur *viri sanguinum*, sed omnes alios improbos et scelestos qui aliis nocere cupiunt, vel nocent, et occidunt animas proprias per peccatum, et animas aliorum per scandalum; et vere etiam odio habentes proximum *homicida* dici possunt, quia odium principium est homicidii. Quare S. Joannes in *epist. I*, cap. *iii*, dicit: « Qui odit fratrem suum, homicida est. » Quia dicitis in cogitatione, » id est, quia cogitatis apud vos, et in corde vestro dicitis: « Accipient, » justus videlicet, « in vanitate, » id est, frustra et in vanum, « civitates tuas, » id est, civitates Dei; frustra, inquam, accipient, quia brevi auferentur ab eis. Hæc referuntur ad id quod supra dictum erat: « Nimis confortatus est principatus eorum, » id est, valde propagatus per conversionem infidelium ad fidem, et impiorum ad justitiam. Quoniam igitur per propagationem Ecclesie, civitates, id est, cætes plurimi ablati fuerant a demonum servitute et idololatrarum dominio, ideo dicebant impii, qui reliqui erant, in corde suo, invidentes propagationi regni Christi: « Accipient in vanum civitates, » quoniam sperabant brevi fore, ut eas recuperarent. Observanda sunt aliqua hoc loco. *Primo*, magnam esse in grecis textibus varietatem, quod pertinet ad illud, *quia dicitis in cogitatione*; sed cum lectio Vulgatæ latinæ editionis concordet cum hebraica lectione, non dubitamus illam ex grecis veriore esse, quæ cum hebraica latinaque concordat. *Secundo*, in hebraico haberi, *quia dicunt tibi*; sed in nostra lectione omissum esse illud, *tibi*, quia facile subintelligi poterat; qui enim dicunt, *in cogitatione*, non verbis externis, illi non audiuntur ab hominibus, sed a solo Deo, ideo dicunt tibi Deo, non nobis hominibus. *Tertio*, illud, *civitates tuas*, recte correctum esse, cum antea haberetur *suas*; nam *tuas* habetur in textibus non solum hebraicis, sed etiam grecis et in manuscriptis latinis, et errore librariorum mutatum erat in impressis *tuas* in *suas*.

20. NONNE QUI ODERENT TE, DOMINE, ODERAM, *Vers. 20.* ET SUPER INIMICOS TUOS TABESCEBAM?

21. PERFECTO ODIO ODERAM ILLOS, ET INIMICI *Vers. 21.* FACTI SUNT MIHI.

Qui evigilavit in Deum, et illi pleno corde adhesit, nihil mirum est, si proficitur se odisse eos qui Dominum oderant, et si tabescat ex tædio et dolore, cum videbat offendit ab impiis Dominum

suum. Quod autem dicit: « Perfecto odio, » S. Augustinus refert ad virtutem charitatis, quæ diligit personas, et odit iniquitatem. Sed potest etiam significare odium consummatum et inimicitiam irreconciliabilem; quo tamen odio vir justus persequebatur peccata, non personas; ideo enim adjungit, « inimici facti sunt mihi, » quasi dicat: Non ego illis, cum eos diligam et emendari cupiam, sed illi mihi, qui oderunt increpationem, et converti ad justitiam nolunt.

Vers. 22. 22. PROBA ME, DEUS, ET SCITO COR MEUM; INTERROGA ME, ET COGNOSCE SEMITAS MEAS.

PSALMUS CXL

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David.

V. s. n. — Victori Canticum [h. Psalmus] David.

2. Eripe me, Domine, ab homine malo: a viro iniquo eripe me.

3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde: tota die constituabant prælia.

4. Acnerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidis sub labiis eorum.

5. Custodi me, Domine, de manu peccatorum, et ab hominibus iniquis eripe me:

Qui cogitaverunt supplantare gressus meos.

6. Absconderunt superbi laqueum mihi. Et funes extenderunt in laqueum: juxta iter scandalum posterunt mihi.

7. Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ.

8. Domine, Domine, virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli.

9. Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me: ne derelinquas me, ne forte exaltentur.

10. Caput circuitus eorum: labor laborum ipsorum operiet eos.

11. Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos: in miseris non subsistent.

12. Vir linguosus non dirigetur in terra: virum injustum mala capient in interitu.

13. Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis, et vindictam pauperum.

14. Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo: et habitabunt recti cum vultu tuo.

Argumentum. — Conqueritur de hostium malitia, calumniis et insidiis, et implorat auxilium divinum contra eos.

23. ET VIDE SI VIA INIQUITATIS IN ME EST, ET *Vers. 23.* DEDEDUC ME IN VIA ÆTERNA.

Quod initio dixerat Deum fecisse, nunc ipse rogat ut faciat, id est, ut pergat scrutari et examinare cor et semitas ejus, id est, cogitationes, desideria, progressus et actiones ejus. Finem autem scrutationis esse cupit, ut si Deus videat in ipso viam iniquitatis, quæ ducit ad acquirenda temporalia, abstrahat eum inde, et deducat in viam æternam, id est, ad ea cogitanda, desideranda et facienda, quæ pertinent ad bona sempiterna.

Erue me, Domine, ab homine malo: a viris iniquis serva me.

Qui cogitaverunt malitias in corde: tota die versati sunt in præliis.

Exaceruerunt linguam suam quasi serpens: venenum aspidis sub labiis eorum. SEMPER.

Custodi me, Domine, de manu impii, a viro iniquitatum serva me: qui cogitaverunt supplantare gressus meos.

Absconderunt superbi laqueum mihi, et funibus extenderunt rete: juxta semitam offendiculum posterunt mihi. SEMPER.

Dixi Domino, Deus meus es tu: audi [h. *auribus percipe*], Domine, vocem deprecationis meæ.

Domine Deus, fortitudo salutis meæ, proteixisti caput meum in die belli.

Ne des, Domine, desideria impii: scelera ejus ne effundantur, et eleventur. SEMPER.

Amaritudo convivarum meorum: labor laborum eorum operiet eos.

Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos, in foveas, ut non consurgant.

Vir linguosus non dirigetur in terra, virum iniquum mala capient [al. *captiunt*] in interitum.

Scio quod Dominus faciet causam inopis, judicium pauperum.

Attamen justi confitebuntur nomini tuo: habitabunt recti cum vultu tuo.

Solatur se spe et fiducia, quam in Deo ponit, qui non solum ipsum defendat, sed etiam hostes perdat. Exordium vers. 2-4, corpus 5-12, conclusio 13-14. Refertur potest Psalmus ad 1 Sam. xxii, 9 seqq., xxiii, 19 seqq.

1. Præcentori, carmen Davidis.
2. Libera me, Jova, ab homine malo, a viro violentiarum (violento) defendas me.
3. Qui excogitant mala in corde, quotidie habitant bella (in dissidiis toti sunt).
4. Accunt linguam suam serpentis instar, venenum aspidis est sub labiis eorum.
5. Serva me, Jova, a manibus improbi, a viro violento defendas me, qui cogitant impellere gressus meos.
6. Occultant fastuosi isti laqueum mihi et funiculos (pedicas), expandunt rete ad latus viæ (juxta viam), tendiculas ponunt mihi.
7. Dico Jovæ: Deus meus es tu; audi, Jova, vocem deprecationis meæ.
8. Jova, Domine, o robur auxilii mei, protegas caput meum in die pugnae.
9. Ne des (impleas), Jova, desiderium improbi, consilium ejus ne exire facias (ad exitum perducas): efferent se.
10. Duces eorum, qui cingunt (obsident) me, molestia laborum eorum (calumnia) obruat eos.
11. Demittant (impers.) super eos carbones ardentes, in ignem dejiciat eos Jovæ, in gurgites aquarum, unde non surgant.
12. Vir linguæ (calumniator) non firmus sit in terra; vir violentiæ (nomin. abs.), malum (infortunium) venetur eum pro pellendo.
13. Scio, acturum esse Jovam causam afflicti, judicium (rem) inopum.
14. Profecto justi celebrabant nomen tuum, habitabunt recti apud faciem tuam.

NOTE.

Vers. 4. Serpentis lingua valde tenuis est et mobilis, ita ut veloci et crebra agitatione, presertim quum vult mordere, eandem acere videatur. — Vers. 8. Maurer, Jovæ, Dominus, est robur, etc. Protegas: alii, protegis, vel protezisti. Pugnae, propr. armorum, vel armaturæ. — Vers. 9. Efferent se, voto potius superbia sese efferent. — Vers. 10. Vel molestia laborum eorum, i. e. quod in me decreverunt malum: ita Maurer, qui vertit, caput eorum qui cingunt me tegat, ærumna laborum eorum tegat (obruat) eos, ut membrum prius ex posteriori sit complendum. Hengstenberg, præcipuum obsessiois (calumniatis) meæ, puta eorum calumniae, in eos recidat. — Vers. 12. Malum verbi subjectum invito accentu. Hinc alius, vir violentiæ malæ, Deus venetur, etc. Hengstenb. vir violentiæ malus, Deus venetur, etc. Pro pellendo, prop. ad impulsiones, i. e. ab una calamitate in alteram, donec ruat in interitum. — Vers. 14.

Apud faciem tuam, ante oculos tuos versabuntur. Similitudo a patrefamilias petita videtur, in cujus conspectu assidue versantur liberi, quos educat ac tuetur. Ita Rosenmüllerus. Maurer: Liecbit iis vivere in loco tibi sacro, in terra tibi sacra, tuoque uti presidio; quod præplacet.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Recentiores secuti Theodoretum, Psalmi hujus argumentum esse docent precationem Davidis adversus Saulem regem et ministros ejus. Sed veteres Patres, Hilarius, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, argumentum esse volunt, precationem corporis Christi adversus diabolum et iniquos homines, qui instrumenta, vel satellites diaboli sunt. Sanctus autem Hilarius non solum ita exponit, sed etiam refellit expositionem quam recentiores sequuntur; dicit enim hunc Psalmum non debere exponi de Davide persecutionem patiente a Saule, tum quia nihil proprie in hoc Psalmo de Saule, vel Davide dicitur; tum quia non desint multa, quæ non possunt Sauli et Davidi accomodari, ut illud, *tota die constituebant prælia*: non enim quotidie Saul adversus Davidem bella constituit; imo nunquam Saul prælium adversus Davidem constituit, si proprie loqui velimus; sed fugientem persequatur, vel delectentem perscrutabatur: bella enim et prælia inter duos exercitus constituuntur, non inter unum insequentem et alium fugientem. Adde quod, quando placuit Davidi de suis persecutoribus Psalmos canere, in titulo nomina eorum posuit, quod videmus in *Psalm.* cxli, cxlii, cxliii, cxliii et aliis plurimis; et quia hic factum non est, dicamus cum Patribus Psalmo presentî doctrinam generalem tradi.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. ERIPE ME, DOMINE, AB HOMINE MALO; A VIRO INIQUO ERIPE ME.

Christus loquitur secundum Hilarium in persona sua et membrorum suorum; vel, quod est fere idem, loquitur corpus Christi, id est, cælestis fidelium, ut alii Patres dicunt. Per *hominem malum* intelligit S. Augustinus diabolum, qui dicitur *Matth.* xiii: «Inimicus homo;» alii intelligunt homines malos, qui a diabolo excitantur et reguntur. Utrumque est verum, et simul conjungi potest, ut sensus sit: «Eripe me ab homine malo,» sive diabolo, qui est inimicus homo, per se, sive per homines sibi subjectos, me infestet, Et quemadmodum illud, *me*, non significat unum certum hominem patientem, sed cæstum justorum: sic etiam illud, *ab homine malo*, non significat unum certum hominem infestantem, sed cæstum iniquorum, sive omnem iniquum. Quod sequitur: «A viro iniquo eripe me,» est repetitio ejusdem rei; quamvis enim aliqui sint mali, qui non videntur esse iniqui, id est injusti, tamen aliquo modo omnis malus est iniquus, quia nocet saltem ipse sibi, nocet etiam aliis saltem exemplo; et Joannes in *epist.* I, cap. iii, dixit: «Qui sicet peccatum, iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas.»

Vers. 2. 2. QUI COGITAVERUNT INIQUITATES IN CORDE, TOTA DIE CONSTITUTEbant PRÆLIA.

Reddit rationem cur dixerit, «eripe me,» et dicit rationem esse, quia patitur infestationem cogitationum, verborum et factorum, et infestatio-

nes tales, quæ dici possint prælia assidue, ut nullæ dentur induciæ, nulla intermissio; proinde non sine causa hortatur Apostolus ad *Ephes.* vi: «Ut sumamus armaturam Dei,» græce *ἐνεπίσσω*, id est, *omne genus armorum*, galeam, loriceam, scutum, gladium, ut possimus resistere et in omnibus perfecti stare. Ac primum de prælio cogitationum: «Qui cogitaverunt, inquit, iniquitates in corde.» Illud, *cogitaverunt*, demonstrat verum esse quod supra diximus, per *hominem malum* non intelligi unum certum hominem, ut Saulem, sed cæstum iniquorum, demonum et hominum. Porro, *cogitare iniquitates in corde*, est meditari deceptiones, parare insidias, ordiri stratagemata. «Tota die constituebant prælia,» id est, per omne tempus sine ulla intermissione instruebant prælia, quæ in corde meditati fuerant. Possent hæc fortasse præcipue intelligi de præliis internis cogitationum malarum, quæ opera principis tenebrarum nobis immittuntur, qualia sunt desideria impudica, tentationes, infidelitates, serupuli et perplexitates mentis, quæ miro modo nos cruciant et perturbant.

3. ACUERUNT LINGUAS SUAS SICUT SERPENTIS; VERS. 2. VENENUM ASPIDUM SUB LABIIS EORUM.

Hoc est alterum malum, quod patitur ab inimicis, malum verborum videlicet, calumniarum, detractionum, conviciorum, fraudum, et aliorum id genus malorum; et quidem finis hominum malorum conviciantium, detrahentium, fraudantium est lucrum temporale, vel vindicta temporalis. Sed finis diaboli est pertrahere hominem ad in-

patientiam, vel iracundiam, vel odium proximi, quod peccata quae inde sequuntur; potest etiam per linguam serpentium intelligi praedictio haereticorum, quae mollior serpit, sed lethale virus inspirat et occidit. «Auerunt, inquit, viri illi mali, linguas suas sicut serpentis,» ut facilius penetrarent in aures et in corda; «venenum aspidum» nocentissimum «sub labiis eorum» absconditum est, quod per linguam jaculantur in auditores. Illud, sicut serpentis, antea legebatur, sicut serpentes; sed merito correctum est, quia in hebraeo erat ambiguum an esset legendum, sicut serpens, an, sicut serpentis; sed textus graecus declarauerat ambiguitatem, et posuerat, sicut serpentes. Serpentes autem in numero multitudinis, neque in hebraeo legebatur, neque in graeco; sed in sensu nulla diuersitas est.

Vers. 4. 4. CUSTODI ME, DOMINE, DE MANU PECCATORIS, ET AB HOMINIBUS INIQUIS ERIPERE ME.

Hoc est tertium malum, quod ad rem ipsam pertinet, ac primum petit cactus iustorum protectionem, ne manus peccatoris appropinquet et noceat: ubi videtur per peccatorem intelligere principem ipsum tenebrarum; deinde addit ad petitionem, ut etiam eripiat «ab hominibus iniquis,» qui membra sunt diaboli, ne et ipsi nocendi potestatem accipiant. Quid autem mali potissimum timeat, et a quo liberari cupiat, explicat in duobus versiculis sequentibus.

Vers. 5. 5. QUI COGITAVERUNT SUPPLANTARE GRESSUS MEOS; ABSCONDERUNT SUPERBI LAQUEUM MIHI.

Vers. 6. 6. ET FUNES EXTENDERUNT IN LAQUEUM; JUXTA ITER SCANDALUM POSUERUNT MIHI.

«Qui cogitauerunt supplantare gressus meos.» Hic est finis principis tenebrarum, ut nos impediat a via salutis, ex qua ille irreparabiliter exiit. Laquei ipse et angeli ejus in hoc unum semper intenti sunt, ut supplantent gressus nostros, ut non ambulemus in via Domini, ut cadamus in ea, ut retrocedamus, ut saltem lente progrediamur. Id autem faciunt abscondendo et multiplicando laqueos, eosque juxta viam constituendo. «Absconderunt, inquit, superbi laqueum mihi;» non poterant demones aptius designari, quam nomine superborum, siquidem peccatum eorum non est ortum ex concupiscentia carnis, id est, luxuria, vel concupiscentia oculorum, id est, avaritia, sed ex sola superbia vite, quia similes Altissimo esse voluerunt. Tob. iv: «Superbiam in tuo sensu, aut in tuo verbo nunquam dominari permittas: in ipsa enim sumpsit initium omnis perditio;» et Job. xli dicitur diabolus: «Rex super omnes filios superbiae.» «Abscondit» autem diabolus «laqueos,» quando in actionibus humanis manifestat bonum, abscondit malum, id est, facit ut homo cogitet utilitatem, aut voluptatem, non cogitet iacturam et amaritudinem adjunctam; manifestat adulterio pulchritudinem ma-

Diabolus et angeli ejus ad quid acciperent intenti?

Diabolus quandoque laqueos dicitur abscondere?

lieris, abscondit turpitudinem peccati; manifestat furi lucrum pecuniarum, abscondit iacturam regni caelorum; manifestat ambizioso excellentiam gradus altioris, abscondit periculum lapsus grauioris; denique manifestat dulcedinem culpe, abscondit amaritudinem poenae. «Extendit» autem «funes in laqueos,» dum multiplicat laqueos, quasi dicat: Extendit funes, ut inde multiplices efficiantur laquei; nam cui tetendit laqueum adulterii, tendit paulo post laqueum homicidii, ut adulterium tegatur: et cui tetenderat laqueum homicidii, tendit postea laqueum perjurii, ut iustam sententiam iudicis evadeat. Denique «iuxta iter ponit scandala,» id est laqueos; id enim sonat vox hebraica מְקַדְּמִים, laqueos et offendicula, quia in ipsa via quae est lex Domini, nulla offendicula, sive laquei esse possunt, iuxta illud Psalm. cxviii: «Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.» Sed cum incipimus declinare a via, ibi continuo inveniuntur laquei et offendicula. Quare unicum remedium est, caute ambulare, ut Apostolus monet, et pedem extra viam legis Domini nunquam ponere.

7. DIXI DOMINO: DEUS MEUS ES TU; EXAUDI, DOMINE, VOCEM DEPRECATIONIS MEAE.

8. DOMINE, DOMINE, VIRTUS SALUTIS MEAE; OBUMBRASTI SUPER CAPUT MEUM IN DIE BELLI.

Adversus tot pericula invocat auxilium Dei, sine quo nihil possumus facere. «Dixi, inquit, Domino: Deus meus es tu,» ac per hoc ego sum populus tuus; Dominus meus es tu, servus tuus sum ego; quare ad te pertineo, ideo exaudi vocem deprecationis meae. Deinde, ut ostendat praesentia et urgentia pericula, iterum clamat Domino: «Domine, virtus salutis meae,» id est, ideo confidenter te rogo, quia tu solus es robur, ut obumbrasti,» et textisti auxilium tuo caput meum, ut mortem, quae mihi instabat, evaderem. Sed potest etiam hoc intelligi de umbraculo ad refrigerandum caput et totum hominem «in die belli» interioris, quod in aestu concupiscentiarum consistit; homo enim fatigatus et aestuans tentationibus mali desiderii omnino exaceret et inflammaretur, nisi Deus obumbraret illi.

9. NE TRADAS ME, DOMINE, A DESIDERIO MEO PECCATORI; COGITAVERUNT CONTRA ME: NE DERELINQUAS ME, NE FORTE EXALTENTUR.

Consequenter ad superiora petit semper obumbrari ab aestu mali desiderii: nisi enim concupiscentia mala nos ceperit, frustra demones tentant, frustra homines seivunt. «Ne tradas, in-

Vers. 7.

Vers. 8.

Vers. 10.

Quomodo traditur quis inchoat a desiderio suo?

quit, me, Domine,» id est, ne sinas me tradi «a desiderio meo peccatori,» demoni videlicet, vel homini tentanti. Tunc enim a desiderio nostro tradimur inimicis, quando concupiscentia mala nos captivos facit, et in potestatem Satanæ tradit: exempli gratia, cum vides mulierem ad concupiscendam eam, concupiscentia te reum facit, et tentationi subjicit; cum persecutor mortem minatur, nihil potest tradere te diabolo, nisi desiderium vite temporalis; cum tentator offert occasionem lucri per fraudes, nihil tradit peccatori tentanti, nisi desiderium lucri; et idem de caeteris dici potest. «Cogitauerunt contra me, ne derelinquas me,» id est, ideo cupio ut non derelinquas me sine umbraculo gratiae tuae, quia inimici «cogitauerunt contra me,» id est, meditati sunt insidias, et si forte ceperint me, triumphabunt, et gloriabuntur, et exaltabuntur, quasi non me solum, sed etiam te superaverint. In hebraeo longe aliter habetur hic versiculus; sic enim ad verbum reddi potest: Ne tradas, Domine, desideria impio, scelus ejus ne effundas, exaltabuntur. Sed Septuaginta Interpretes legerunt easdem voces hebraicas alio modo, quam Rabbinii legant: nam vox illa, מַעֲוֹתֵי, quae significat desideria, potest legi מעוותי, et significat a desiderio mio, et sic legerunt Septuaginta; sic etiam illa vox זַמְמוּ זַמְמוּ, quae significat scelus ejus, potest legi זַמְמוּ, id est cogitauerunt; denique illud, אֵל תִּהְיֶה, potest significare ne effundas, et etiam ne auertaris, supple a me, quod est idem cum illo, ne derelinquas me. Et quamvis lectio Septuaginta Interpretum et Vulgatae Latinae editionis verior sit, quippe antiquissima, et quam recipiunt SS. Patres; et expositio a nobis tradita, quae est S. Augustini et Euthymii, optima nobis videatur: tamen sensus qui eruitur ex hebraico textu, quem nunquam habemus secundum puncta Rabbinorum, est etiam verus, et videtur a S. Joanne Chrysostomo traditus; hic autem est sensus: Ne tradas, Domine, desideria tua impio, id est, ne permittas impium satiare desiderium suum, quod de me perdendo habet. Ne scelus ejus effundas, id est, ne sinas scelus ejus effundi super me, ne impii exultent et triumphum canant.

10. CAPUT CIRCVITVS EORVM, LABOR LABIORVM IPSORVM OPERIET EOS.

Ab hoc loco Propheta praedicit poenas quas dabo impii, qui persecuti sunt justos. Quod autem in hoc versiculo dicitur obscure, idem est cum eo quod dicitur clarius in Psalm. vii: «Conuertetur dolor ejus in caput ejus, et incidit in foveam quam fecit,» id est, afflicto quam parauerunt impii justis, super eos reuertetur, eosque obruet. Id impii experiuntur in morte, et in die iudicii omnibus manifestum erit: tunc enim omnis poena iustorum conuertetur in gloriam, et omnia peccata impiorum conuertentur in miseriae semperiternas. «Caput, inquit, circuitus eorum,» id est,

summa insidiarum, quibus impli quasi per vias distortas circuibant, ut istos perderent, quo modo diabolus, ut leo rugiens circuit, «quaerens quem devoret,» tota, inquam, summa talium insidiarum «operiet eos,» id est, labor, sive afflictio, et miseria, quam labiis suis procurabant iustis, similiter «operiet eos,» id est, labor, sive afflictio, et ipsos opprimit. In hebraeo habetur in prima persona, caput circuitus mei, sive circuituum meorum; sed non dubium est quin Septuaginta Interpretes habuerint in suis hebraicis codicibus in ultima littera eam, non iud, et legerint מַעֲוֹתֵי, quod significat circuitus eorum, non, ut nunc legitur, מַעֲוֹתֵי, circuitus mei; et veriore esse lectionem quam habuerunt Septuaginta facile unusquisque sibi persuasabit. S. Hieronymus vertit ex hebraeo, amaritudo convivarum meorum, pro caput circuitus eorum; et quidem verba hebraica hanc etiam sententiam ferre possunt, quoniam אֵל וְאֵל וְאֵל, sive principio accipitur. Sic etiam מַעֲוֹתֵי significare potest circumdantium me, sive circumstantium in circuitu meo; sed tamen haec sententia nec bene cohaeret cum sequentibus verbis, et vera lectio, ut diximus, est ea quam habuerunt Septuaginta, quae lectio hanc sententiam non recipit. S. Augustinus per caput circuitus intelligit superbiam, quae est principium peccatorum; et per laborem laborum intelligit mendaciam, quia laborant, qui mentiri volunt, non laborant, qui vera simpliciter dicunt. Sed haec spiritualis potius, quam litteralis expositio est; nos Chrysostomum secuti sumus.

11. CADENT SUPER EOS CARBONES, IN IGNUM DEJICES EOS, IN MISERIS NON SUBSISTENT.

Pergit explicare poenas impiorum. «Cadent, inquit, super eos carbones; per carbones ignis intelliguntur acerrima supplicia; per verbum cadent significatur ea supplicia ab alto descendere, a iudicio videlicet Dei iudicis supremi. Ac, ne putarem paucos, ad praevios tutores eos carbones, addit: «In ignem dejicies eos,» id est, tanta erit copia carbonum super eos cadentium, ut obruantur et opprimantur ab eis. Sic enim Deus in ignem dejecit impios, quia cooperiet eos igne de caelo cadente; atque ad majorem explicationem addit: «In miseriis non subsistent,» id est, oppressi miseriis illa iacebunt, ut se attollere et surgere, ac subsistere non possint. In graeco legitur in dativo, qui servit pro ablativo, in igne dejicies eos, id est, igni de caelo demisso dejicies, sed idem est sensus. Ex hebraeo pro in miseriis non subsistent, S. Hieronymus vertit, in foveas, ut non consurgant. Ad Septuaginta reddiderunt sensum: dejecto enim in foveas profundissimas gehennae, intolerabilis miseria est, praesertim cum inde nulla consurgendi spes maneat. Alii exponunt,

Vers. 11.